

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 240/2016 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen tuotteiden alkuperämerkinnöistä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Saara Sirén / kok ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 240/2016 vp:

Miten hallitus aikoo varmistaa, että suomalaisilla kuluttajilla on oikeat tiedot ostamistaan tuotteista ja niiden alkuperästä, onko syytä epäillä, että Suomessa on myynnissä tuotteita, joiden tuotetiedoissa vääriä, puutteellisia, virheellisiä tai valheellisia tietoja, aikooko hallitus valmistella seuraamuksia tietoisista harhaanjohtavista merkinnöistä, joilla tavoitellaan taloudellista hyötyä?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kulutustavaroiden alkuperämaan ilmoittamisen osalta on vain vähän säännöksiä EU-lainsäädännössä. Kuluttajansuojalaissa (38/1978) kielletään totuudenvastaisten ja harhaanjohtavien tietojen antaminen esimerkiksi tuotteen alkuperän osalta. Kulutustavaran alkuperämaan ilmoittaminen on pakollista, jos ilmoittamatta jätetty tieto on oleellinen tietoisien ostopäätöksen tekemiseksi ja siten saa tai todennäköisesti saa keskivertokuluttajan tekemään ostopäätöksen, jota tämä ei muutoin tekisi. Kulutustavaroiden alkuperämaan voi aina halutessaan ilmoittaa vapaaehtoisesti. Tiedon tulee olla totuudenmukainen eikä se saa johtaa kuluttajaa harhaan. Vastuu kulutustavarasta annettavista tiedoista on tuotteen markkinoijalla tai sillä, jonka lukuun markkinointi tapahtuu. Kuluttajansuojalainsäädäntö kuuluu oikeusministeriön vastuualueelle ja lainsäädännön noudattamista valvoo kuluttaja-asiamies. Jos kuluttaja-asiamies havaitsee, että elinkeinonharjoittaja ei noudata lainsäädännön vaatimuksia, hän ryhtyy kuluttajansuojalain mukaisiin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

Euroopan komissio ehdotti vuonna 2013 alkuperämerkintävelvoitetta, joka olisi koskenut laajasti erilaisia kulutustavaroita. Ehdotus oli osa ns. tuoteturvallisuus- ja markkinavalvontapakettia. Jäsenvaltioiden kannat jakautuivat pakollisen alkuperämerkinnän osalta voimakkaasti. Suomi päätyi lopulta vastustamaan kulutustavaroiden pakollista alkuperämerkintää. Asiassa on yritetty löytää ratkaisua mm. kompromissiehdotuksilla, joissa pakollista alkuperämerkintää koskeva vaatimus koskisi ainoastaan tiettyjä tuotesektoreita. Yhteisymmärrystä ei ole toistaiseksi saavutettu.

Elintarvikkeista annettavia tietoja koskeva lainsäädäntö on lähes kokonaan harmonisoitua EU-lainsäädäntöä. Elintarvikkeen alkuperämaan ilmoittamista koskevat yleiset vaatimukset sisältyvät elintarviketietojen antamisesta kuluttajille annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) N:o 1169/2011 (elintarviketietoasetus), jota alettiin soveltaa joulukuussa 2014.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 240/2016 vp

Elintarviketietoasetuksen yleinen vaatimus on, että alkuperämaa on ilmoitettava, jos sen ilmoittamatta jättäminen voi johtaa kuluttajaa harhaan. Lisäksi alkuperämaa on ilmoitettava tuoreesta sian-, lampaan- ja vuohen- sekä siipikarjanlihasta. Vaatimus koskee valmiiksi pakattua tuoretta lihaa. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa elintarviketietojen antamisesta kuluttajille (834/2014) säädetään, että vähittäismyyntipaikassa pakkaamattomana myytävän tuoreen lihan alkuperämaa on ilmoitettava vastaavalla tavalla kuin pakatusta lihasta. Jos elintarvikkeen alkuperämaa ilmoitetaan, eikä se ole sama kuin pääainekseen alkuperämaa (esim. suomalainen ruisleipä valmistettu puolalaisesta rukiista), myös pääainekseen alkuperämaa täytyy ilmoittaa. Tätä vaatimusta aletaan soveltaa, kun komissio on antanut tarkemmat täytäntöönpanosäännöt soveltamisesta. Täytäntöönpanosäännökset on tarkoitettu hyväksyä kuluvan vuoden aikana.

EU-lainsäädännössä on lisäksi säädetty eräiden elintarvikkeiden alkuperämaan ilmoittaminen pakolliseksi. Tällaisia säännöksiä on mm. tuoreelle naudanlihalle, kalastus- ja vesiviljelytuotteille, kananmunille, tuoreille hedelmille ja vihanneksille sekä hunajalle.

Elintarviketietoasetuksella alkuperämaan ilmoittamisvelvollisuutta laajennetaan asteittain vaikutusarviointien pohjalta. Komissio antoi joulukuussa 2013 kertomuksen ainesosana käytetyn lihan alkuperämaan ilmoittamisesta. Toukokuussa 2015 komissio antoi kertomuksen alkuperämerkintävelvoitteen laajentamisesta mm. maitoon ja maitotuotteiden ainesosana käytettyyn maitoon. Komissio ei ole toistaiseksi antanut konkreettisia lainsäädäntöehdotuksia alkuperämerkintävelvoitteen laajentamiseksi.

Kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia siitä, missä ja miten ruoka on tuotettu ja tehty. Suomi on useissa eri yhteyksissä korostanut, että elintarvikkeiden alkuperämerkintöjä koskevien vaatimusten kehittäminen on erittäin tärkeää nimenomaan EU-lainsäädännössä. Täytäntöönpanosäädöksillä varmistetaan alkuperämerkintävaatimusten soveltaminen johdonmukaisella tavalla kaikissa EU-jäsenvaltioissa. Vaatimusten on oltava sellaisia, että varmistetaan kuluttajien riittävä tiedonsaanti. Samaan aikaan vaatimusten on oltava toimijoiden toteutettavissa ja viranomaisten valvottavissa ilman kohtuutonta hallinnollista taakkaa.

Elintarvikkeiden pakkausmerkinnöissä ja markkinoinnissa voidaan vapaaehtoisesti ilmoittaa elintarvikkeen tai sen ainesosien alkuperämaa sekä käyttää erilaisia vapaaehtoisia alkuperään viittaavia ilmaisuja. Elintarvikkeesta annettavat tiedot eivät saa johtaa kuluttajaa harhaan elintarvikkeen ominaisuuksien, koostumuksen, luonteen tai alkuperän suhteen. Harhaanjohtavuutta arvioitaessa on otettava huomioon elintarvikkeesta annettavat tiedot kokonaisuudessaan. Myös vapaaehtoisesti annettavien tietojen täytyy olla oikein eikä niillä saa johtaa kuluttajaa harhaan.

Uusien pakollisten merkintävaatimusten luominen ei paranna kuluttajien valinnanmahdollisuuksia eikä luottamusta elintarvikeketjun toimintaan, ellei voida riittävällä tavalla varmistaa, että merkinnät ovat oikein. Kaikkien EU:n markkinoilla olevien elintarvikkeiden täytyy olla turvallisia ja lainsäädännön vaatimusten mukaisia siitä riippumatta, mistä maasta ne ovat peräisin. Kuluttajan on voitava luottaa siihen, että alkuperämaata koskeva tieto kuten myös muut elintarvikkeesta annettavat tiedot ovat oikein. Alkuperämaan ilmoittaminen luotettavalla tavalla edellyttää elintarvikealan toimijoilta aina kattavaa jäljitettävyysohjelmää.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 240/2016 vp

Jokainen elintarvikeketjun toimija on osaltaan velvollinen huolehtimaan siitä, että elintarvike on kaikilta osin määräysten mukainen. Vastuu elintarvikkeesta annettavista tiedoista on elintarvikealan toimijoilla. Elintarviketietojen oikeellisuuden varmistaminen on osa toimijan omavalvontaa. Elintarviketietojen viranomaisvalvonta on osa normaalia elintarvikevalvontaa. Viranomaisvalvonnan lähtökohtana on tarkastaa, miten toimija on omavalvonnassaan varmistanut merkintöjen oikeellisuuden.

Elintarvikelain (23/2006) mukaiset elintarvikevalvontaviranomaiset valvovat tahoillaan elintarvikkeista annettavien tietojen oikeellisuutta. Elintarvikevalvonnan tarkastustietojen julkistamisjärjestelmä Oiva yhtenäistää tarkastuskäytäntöjä, koska valvontaviranomaiset ympäri Suomen tekevät tarkastuksia samojen Oiva-arviointiohjeiden perusteella. Oiva-tarkastuksiin kuuluu myös alkuperämerkintöjen tarkastus osana pakkausmerkintöjen tarkastusta. Oiva-järjestelmää koordinoi Elintarviketurvallisuusvirasto Evira. EU:n ulkopuolelta tuotavien elintarvikkeiden alkuperämerkintöjä valvovat rajalla Tulli ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden osalta Eviran eläinlääkinnällinen rajatarkastus.

Jos valvontaviranomainen havaitsee, että elintarvikealan toimija rikkoo elintarvikemääräyksiä, hänen on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi. Elintarvikelaissa säädetään eriasteisista hallinnollisista pakkokeinoista, joiden avulla valvontaviranomaisen tulee varmistaa elintarvikemääräysten noudattaminen. Maa- ja metsätalousministeriössä on juuri käynnistetty elintarvikelain kokonaisuudistus. Siinä yhteydessä tullaan arvioimaan myös hallinnollisia pakkokeinoja koskevien säännösten mahdolliset muutostarpeet.

Elintarvikkeiden hyvä jäljitettävyys ja yritysten toimivat jäljitettävyysjärjestelmät ovat elintarviketurvallisuuden hallinnan keskeinen osa ja elintarvikepetosten ehkäisemisen väline. Elintarvikkeen hyvä jäljitettävyys mahdollistaa osaltaan kuluttajien luottamuksen elintarvikkeen turvallisuuteen, täsmällisen informaation jakamisen kuluttajille sekä valvontaviranomaisten tiedonsaannin mm. elintarvikkeen alkuperästä. Eviran johdolla toteutettiin vuonna 2015 kansallinen lihan ja kalan jäljitettävyyttä koskeva valvontaprojekti. Valtaosassa tarkastuskohteista toiminta oli täysin vaatimusten mukaista tai jäljitettävyystiedoissa oli pieniä puutteita. Välittömästi korjattavia epäkohtia ei ollut yhdessäkään tarkastetuista kohteista.

Elintarvikkeiden pakollisia alkuperämerkintöjä koskevia vaatimuksia tulee kehittää ja laajentaa nimenomaan EU-lainsäädännössä. Suomi vaikuttaa kaikin mahdollisin tavoin siihen, että keskustelua alkuperämerkinnöistä jatketaan EU:n toimielimissä myös poliittisella tasolla.

Helsingissä 9.5.2016

Maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen